

פרשת שלח התשע"ז

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. במדבר פרק יג,

(א) ויִדְבַר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אַבְתִּירוּ תִשְׁלְחוּ כָל נַעֲרֵי בְהֵם: (ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַר פָּאָרָן עַל־פִּי ה' כָּלָם אַנְשִׁים רֵאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה: (ד) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמִטָּה רֵאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִכְוֹר: ... (ז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ: (יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנִגְבַּב וְעֲלִיתֶם אֶת־הַהָר: (יח) וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ מֵהַהָר וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הִחְזֹק הוּא הָרְפָה הַמַּעֲט הוּא אִם־רָב: (יט) וַיְמַה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֵשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא אִם־רָעָה וַיְמַה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בְּהֵנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: (כ) וַיְמַה הָאָרֶץ הַשְּׂמִנָּה הוּא אִם־רָזָה הַיַּשָּׁבָה עֵץ אִם־אֵינוֹ וְהַתְּחִיזוּקָתָם וְלִקְחֹתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיַּמִּים יְמִי בַפְּנוּרֵי עֲנָבִים: ... (כג) וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכָּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמֹּרֶה וְאֲשַׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֵהוּ בַמַּוֵּט בַּשִּׁנְיִים וּמִן־הַרְמָנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים: ... (כד) וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֶּץ אַרְבָּעִים יוֹם: (כו) וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַר פָּאָרָן קְדָשָׁה וַיֹּשִׁיבוּ אֹתָם דְּבַר וְאֶת־כָּל־הָעֵדָה וַיֵּרְאוּ אֶת־פְּרֵי הָאָרֶץ: (כז) וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ כְּאֲנֹכִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּנּוּ וְגַם זָבַת הַלֵּב וְדַבְּשָׁה הוּא וְזֵה־פְרִיָּהּ: (כח) אֲפָס פִּי־עֵז הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יִלְדֵי הָעֵנָק רֵאִינוּ שָׁם: (כט) עַמְלֵק יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: (ל) וַיְהִי כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיַּרְשֵׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ: (לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַח לַעֲלֹת אֵלֶיָּהֶם כִּי־חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ: (לב) וַיִּצְיֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רֵאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוּת:

2. רשב"ם במדבר פרק יג פסוק ב

כל נשיא בהם - עיקר פשוטו כך. כל אלה שנים עשר אנשים תקח מאותם שבישראל שנשא אותם לבם ללכת, שתכריז [לשאול] את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר. ולפי שאנשים גיבורים שאינם יראים ורך לבב ראויים ללכת בארץ נכריה וגם להתחזק ולקחת מפרי הארץ, לכך הוצרך להכריז. ולא נקבם הק' בשמות כשם שעשה לנשיאים שמנו את ישראל ובנשיאים שהנחיל את ישראל את הארץ באלה מסעי, שאותם היו נקובי שמות:

3. ריב"א במדבר פרק יג פסוק ד

... ולמה נשתנו כל שמותם עתה ואין לומר דאותם נשיאים שבחנוכת המזבח מתו וקמו אלה תחתיה' שאין המקראות מוכיחים כן אלא כל נשיא כמו כל שנשא לבו. כפר"מ מקוצי:

4. מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת שלח פרק יג סימן ג

כלם אנשים. שבאותה שעה היו כולם צדיקים, כמה דתימר בחר לנו אנשים (שמות י"ז ט), גם הם היו צדיקים:

5. תרגום המיוחס ליונתן - תורה במדבר פרק יג פסוק ג

וְשִׁדְרָה יִתְהוֹן מֹשֶׁה מִמִּדְבַר פָּאָרָן עַל פּוּם מִימְרָא דִּי פְּלֵהוֹן גּוּבְרִין חֲרִיפִין דְּמִתְמַנְוּ רִישֵׁי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְנוּן:

6. רש"י במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק ג

כלם אנשים - כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו:

7. העמק דבר במדבר פרק יג פסוק ג

(ג) על פי ה'. שהקב"ה בחר באנשים אלו, ולא מצדקתם ויושר לבבם, אלא מתבונתם שידע הקדוש ברוך הוא שמוכשרים לענין הנדרש לעמוד על ידיעת הדרך והערים:

8. בכור שור במדבר פרק יג פסוק ג
ראשי בני ישראל המה. כגון שרי אלפים, שאינם ראשי המטות ממש, שנבחרו למניין במדבר סיני.
9. בעל הטורים במדבר פרק יג פסוק ב
שלח לך אנשים. ס"ת חכם. שיהיו אנשים חכמים וצדיקים (במדב"ר טז ה):
10. רש"ר הירש במדבר פרק יג פסוק ג
(ג) כלם אנשים. כולם היו "אנשים" - מוכשרים ומצויינים באישיותם הפרטית.
11. מלבי"ם במדבר פרק יג פסוק ג
(ג - ד) וישלח אותם, ספר כי משה שלח אותם על פי ה', שהבטיחו שיהיה הכבוש בדרך נס ע"י ה' ולא היה צריך למרגלים רק תרים, ומצד זה היה בזה שני דברים, [א] כלם אנשים ראשי ב"י לא אנשים פחותים, [ב] ואלה שמותם למטה ראובן וכו' שכל שבט שלח שליח מיוחד כנ"ל:
12. רמב"ן במדבר פרק יג פסוק ד
למטה ראובן וגו' - מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לצבאותם ולא כתולדותם. ונראה שראה למנותם הנה לפי מעלת השלוחים, כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר ספר, ואין מעלתם שווה אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה (ובמנין) ובכבוד, והקדים הנכבד הקודם במעלה כי ממעלת עצמם מנאם לא למעלת השבט. וכן בנשיאים החולקים להם את ארץ כנען (להלן לד יז - כט) הזכירם כפי המעלה לא לתולדותם:
13. ספורנו במדבר פרק יג פסוק ד
(ד) ואלה שמותם. כלם חשובים איש על שמו מצד מעלתם. והזכירם לפי זקנתם מפני שהיו אז שוים במעלה בפרט בענין השליחות לא כסדר השבטים ולא כסדר הדגלים:
- העמק דבר במדבר פרק יג פסוק ד
(ד) למטה ראובן וגו'. מונה והולך לא לפי סדר התולדה ולא לפי הדגלים, אלא לפי חשיבות השלוחים, ועל כרחק משום דערכי ראשי מררי היה אז גדול מראשי גרשום, כך הוא סדר פרשה זו. אמנם חשיבות בזה הענין לא היה תלוי בתורה ויראת ה' ובמעלה כמו שכתב הרמב"ן, אלא בהכשר ויתרון דעת השליחות לדעת הדרך והערים שראוי להחל בהם המלחמה:
14. תרגום המיוחס ליונתן - תורה במדבר פרק יג פסוק טז
(טז) אֵלֶּיךָ שָׁמָּה גִבְרִיָּא דְשָׂדֵר מִשָּׁה לְאַלְלָא ית אַרְעָא וּכְדִי חָמָא מִשָּׁה עֲנוּתְנוּתִיָּה קָרָא מִשָּׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוֹן יְהוֹשֻׁעַ:
15. כתר יונתן במדבר פרק יג פסוק טז
(טז) אלה שמות האנשים ששלח משה לרגל את הארץ וכאשר ראה משה ענוותנותו קרא משה להושע בן נון יהושע:
16. רש"י במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק טז
(טז) ויקרא משה להושע וגו' - התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים:
17. רבי אליהו מזרחי במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק טז
(טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע נתפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים. ויהיה פירוש "ויקרא" לשון תפילה, כמו (בראשית יג, ד): "ויקרא שם אברם בשם ה'". ופירוש יהושע: יה יושיעך והלמ"ד של "להושע", כלמ"ד "אמרי לי" (בראשית כ, יג) כאילו אמר: ויתפלל על הושע יה יושיעך, שיושיענו ה' יתברך מעצת המרגלים. והוצרכו לדרוש אותו כן, ולא כמשמעו, מפני שאין טעם לקריאת השם במקום הזה. ולפי זה לא נצטרך לומר, שמה שכתוב בפרשת עמלק (שמות יז, ט): ...
18. גור אריה במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק טז
(טז) התפלל עליו. דאם [לא] כן, מה ענין זה לכאן. ואם תאמר, למה התפלל על יהושע יותר משהתפלל על כלב, ולא קשיא, דגנאי גדול יש לאדם שתלמידו אינו כהוגן, שיאמרו אלמלא שלמד

כך מרבו לא היה עושה מעשים האלו. וכן בפרק היה קורא (ברכות יז ע"ב) "ברחובותינו אין פרץ ואין צווחה" (ר' תהלים קמד, יד) 'שלא יהא בינינו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים':

19. רשב"ם במדבר פרק יג פסוק טז

(טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע - [לא עתה קרא אותו כן, שהרי כבר קודם לכן נקרא יהושע] אלא כך פירושו. הושע בן נון שאמרנו למעלה שנקרא כן בבית אביו הוא אותו שקרא משה [יהושע] כשנעשה משרתו והפקידו על ביתו. שכך היה מנהגם, כמו ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח, ויקרא לדניאל בלשצר, שהוא שמיה בלשצר כשם אלהיה:

20. כלי יקר במדבר פרק יג פסוק טז

(טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. יה יושיעך מעצת מרגלים. יש להתבונן למה דוקא שם של יה, ולמה לא התפלל גם על כלב. ונראה לפי שאמר להם עלו זה בנגב, והמרגלים אמרו עמלק יושב בארץ הנגב פירש רש"י לפי שנכוו בו ישראל, וחשב בו שמסתמא בעצה זו לא יהיה יהושע כי אדרבה הוא החליש את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולדורות מאותה מלחמה והלאה הוא גם כן בטוח במה שנאמר (שמות יז טז) כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ובאותה שבועה שהיתה בשם יה יהיה בטוח לנצח את עמלק, על כן הוסיף לו משה יה על שמו כדי שיהיה נזכר לשבועה שהיתה בשם יה ובסיבה זו לא יהיה בעצת מרגלים שהפחידו את ישראל בעמלק: ויש אומרים לפי שיהושע היה תלמידו, הקפיד עליו שלא יקדיח תבשילו ויתלו ברכו. ויש אומרים לפי שהיה משבט יוסף שהביא דיבת אחיו על כן היה ירא שלא ילך בדרך זקנו כי מטעם זה לא הזכיר בו למטה יוסף ובגדי בן סוסי הזכיר למטה יוסף. ומה שלא התפלל על גדי אולי חשב שאם זה שבא משבט אפרים הגדול ממנשה לא ישנה את תפקידו מסתמא גם הקטן ממנו לא ידבר כנגדו, וכבר נודע מברכות של יעקב כי שם שם לו חק להקדים את אפרים לכל דבר שבקדושה, או לפי שנקרא אביו מנשה על שם כי נשני אלהים את כל בית אבי, וחשב משה שמסתמא כל זרעו שכחו כל מעשה אביהם:

21. העמק דבר במדבר פרק יג פסוק טז

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ידוע המדרש בפירוש רש"י יה יושיעך מעצת מרגלים, והוא פלא אם ידע משה שמרגלים יקלקלו כל כך לא היה לו לשלחם. אלא כך הדבר, דכבר נקרא יהושע במלחמת עמלק ומזה הטעם שהתפלל משה עליו שיושיעו במלחמתו, אך לא היה זה השם כי אם לשעה זו בשעת מלחמה, ואחר כך נשתקע זה השם וחזרו וקראו אותו הושע, עד אותה שעה שנתברר שיהושע מכניס ישראל לארץ, אם על ידי נבואת אלדד ומידד, אם מזה שהבין משה שלא תהיה ביאתם לארץ בדרך נס נגלה כל כך, שהרי הסכים הקדוש ברוך הוא למרגלים, ואם כן יהיה על ידי יהושע, על כן ברכו לחלוטין בזה השם, מיהו נסמך זה השם לכאן, ללמדנו שבזו התפלה נכלל מלחמת היצר גם כן, אם תהיה עצתם לרעה יהיה נושע בה' גם בזה, וע' מש"כ ספר דברים ל"ב מ"ד:

22. משך חכמה במדבר פרק יג פסוק טז

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. "י - ה יושיעך מעצת מרגלים" (סוטה לד, ב). פירוש, דהעם יראו אחרי מלחמת עמלק ממנו וכיוצא בו, ולזה אמרו המרגלים (להלן פסוק כט) "עמלק יושב בארץ הנגב". ולזה ירא משה אם ישמעו מהלוחם מלחמת עמלק - כי הוא הנלחם עם עמלק - אם הוא ירפה ידי העם, הלא תאבד תקוה מהם! ופשוט.

23. אמת ליעקב במדבר פרק יג פסוק טז

... כבר העירו המפרשים מדוע לא התפלל משה גם על כלב שלא יחטא בעצת מרגלים. ואפשר שסבר משה, שכלב שהיה נשוי לאשה צדקת כמו מרים הנביאה, בטח לא יתפס בעצת מרגלים ואינו זקוק לברכה, ודו"ק.

24. במדבר פרק יא, כו-כט

(כו) וישארו שגיא־אנשים במחנה שם האחדו אל־ד ושם השני מי־ד ותנח עליהם הרוח והמהל פפת־ים ולא יצאו האלה ויתנבאו במחנה: (כז) וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אל־ד ומי־ד מתנבאים במחנה:

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בְּ-נֹחַן מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחֵרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה פְּלֹאֵם: (כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הֲמִקְנָא אַתָּה לִי וּמִי יִתֵּן פְּלִעַם ה' נְבִיאִים כִּי-יִתֵּן ה' אֶת-רוּחוֹ עָלֶיךָם:

25. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יז עמוד א

ומה נבואה נתנבאו? אמרו: "מֹשֶׁה מֵת, יְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ".

26. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יז

ר' אלעזר המודעי אומר: זה אֶחָד מְאַרְבְּעָה שְׁנֵתָן לָהֶם רָמְזוּ שְׁנַיִם חֲשׂוֹ וּשְׁנַיִם לֹא חֲשׂוֹ, מֹשֶׁה נִתָּן לוֹ רָמְזוּ וְלֹא חֲשׂוֹ וְשֵׁים בְּאַזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ יְהוֹשֻׁעַ מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ וְאֵן מֹשֶׁה מְכַנֵּס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ

27. רש"י במדבר פרשת בהעלותך פרק יא: כח

כלאם - ... לפי שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ:

28. רש"י שמות פרשת בשלה פרק יז

כתב זאת זכרון - שבא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות: ושים באזני יהושע - המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ:

29. שער הפסוקים - פרשת שלח לך

עוד נוכל לפרש בדרך פשט, ענין ויקרא משה להושע בן נון. כי סבת תפלתו עליו בדוקא הוא, לפי שהם היו יודעים נבואת אלדד ומידד, שהוא משה מת, ויהושע מכניס לארץ, ויחשבו המרגלים, כי יבלבל עצתם, ויסתור דבריהם בפני משה וישראל, לתועלתו, להכניסם לארץ. ואולי יתיעצו בהליכתם להרגו, ולכן התפלל משה עליו, יה יושיעך מעצת מרגלים, כלומר שלא יתיעצו להרגך. בזה יובן הפסוק באמרו, ויהס כלב את העם, ולא הוזכר יהושע כלל, לפי שהיו אומרים לו לתועלתך אתה מכויין, משא"כ בכלב:

אמר שמואל, הואיל נפק מפומיה דרב זלה"ה, נוכל לומר שאפשר לדון את המרגלים לכף זכות, למה שהוציאו דבה על הארץ, כדי שלא יכנסו ישראל לתוכה. להיות ששמעו נבואת אלדד ומידד, משה מת יהושע מכניס, לכן טוב להרוג את יהושע, וגם לגרום שלא יכנסו ישראל לארץ, וישאר משה חי וקיים, לכן אמר משה, יה יושיעך מעצת מרגלים. או זיל לאידך גיסא, שמא יאמר האומר בפועל גמור ובמעל שלח משה את יהושע עם המרגלים, כי גלוי לפניו בנבואה היה, כי עתידים כלם למות, ולכן מקנאתו בו ממה שנתנבאו אלדד ומידד, משה מת ויהושע מכניס, לכן שלחו כדי שימות עם המרגלים במגפה, ויד לא תהיה בו, לכן הקדים להתפלל עליו, מה שלא עשה כן עם זולתו, ואמר יה יושיעך מעצת מרגלים, ותלך לשלום ותחזור לשלום:

30. ספר השל"ה הקדוש - ספר במדבר דברים - פרשת חקת תורה אור ג

גם הִיְתָה גִזְרָה קְדוּמָה זוּ מִצַּד יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיִים יִשְׂרָאֵל שְׂיִהְיֶה מְנַהִיגִם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל מֹשֶׁה רַבְּנוּ ע"ה, כִּי לֹא הָיוּ רְאוּיִים לְנִסִּים הָאֵלֶּה שְׂהָיוּ פְּשִׁיחֵי מֹשֶׁה, כְּמוֹ שְׁפָתַי הָרַלְפִי"ג בְּפִסּוּק (יהושע א, ב) 'מֹשֶׁה עֲבָדִי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן'. וְהִשְׁתָּא נִיחָא בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים אֶצְל מְרַגְלִים פְּתִיב (דברים א, ז) 'גַּם בִּי הִתְאַנַּף ה' בְּגִלְלָתְכֶם', פְּתִיב הִכָּא (במדבר כ, יב) 'יַעַן לֹא הִאֲמַנְתֶּם בִּי', וְשֵׁם פְּתִיב (דברים א, לב) 'וּבְדָבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מְאֲמִינִם'. אֶלֶּא סוּד הָעֵנִין הוּא כְּפִרְשַׁתִּי, הַגִּזְרָה הִיְתָה קְדוּמָה, שְׂהִתְעַבְרָה ה' בְּמֹשֶׁה בְּעֵבֹר יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חֲטָאִים הַקְּדוּמִים, רַק שְׁעַתָּה יֵצֵא מִכַּח אֵל הַפְּעֵל, וְזֶהוּ עֵנִין 'הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל' כְּבָר. וְהָבֵן. דָּאִם לֹא כֵן קִשָּׁה מָה הַלְּשׁוֹן 'הִמָּה מִי מְרִיבָה', וְרִש"י (במדבר כ, יג) פְּתַב מָה שְׁפָתַי:

31. פירוש האלשיך ז"ל - ספר תורת משה על במדבר - פרק יג פסוק ד-טז

ונחזור אל הענין. כי למה שעבירה גוררת עבירה. ונמצא באבי שבט יהודה ובאבי שבטי יוסף חלאת דבה רעה. והיה גורם בא תקלה על יד זרע כל אחד מהם. על כן בראות משה רבינו ע"ה כי כן. אמר בלבו הנה כללות הנשיאים אין להם גרמת נזק שאתפלל עליהם, זולתי נשיאי יוסף ונשיא יהודה. ואם אתפלל בעד כלב, יאמרו שעל היותו בעל אחותי אני עושה:

ואם על שבט מנשה, יתרעם כלב. ואם אמנע מהתפלל על יהושע, יאמרו כי אני שמח לאדו מקנאתי עליו. שהוא כי שמע את אלדד ומידד מתנבאים ואומרים משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ.

על כן יאמרו כי אמר משה בלבו, עתה תשוב אלי הבאת ישראל לארץ. כי אשר נית ראש במקומי יקלקל וימות. על כן התפלל עלי, ואמר, יה יושיעך מעצת מרגלים: והענין כי אמרו רבותינו ז"ל (במדבר רבה טז יא) על פסוק עמלק יושב בארץ הנגב, שעיקר עצת מרגלים היתה אומרם עמלק יושב כו': 'שהוא כי היו ישראל נשוכים ממנו, ואוחזתם ממנו אימתה ופחד. למען חמץ לבבם לבלתי בא אל הארץ. והנה שם יה הוא הממושכן עד הנקם מעמלק. כד"א כי יד על כס יה כו', ואמרו רבותינו ז"ל (מכילתא בשלח יז טז) שנשבע שלא יהיה השם שלם עד בא נקמת עמלק. ואשר תפס אומנות שם יה והיחל להנקם מעמלק היה יהושע. והוסיף הוא יתברך לזרזו, באומרו ושים באזני יהושע וכו'. על כן יאות כי השם ההוא יגן בעדו:

32. תורת משה במדבר פרק יג

ואומר עוד ישראל אמרו בפ' דברים (א' כ"ב) נשלחה אנשים לפנינו, וכתב רמב"ן שהם אמרו ויחפרו לנו את הארץ, לא ויתורו כמסופקים אם היא ארץ חלב ודבש, אלא ויחפרו את הדרך אשר נעלה באיזה דרך נוחה לכבוש, והיא עצה טובה, וכן עשה יהושע לשלוח מרגלים, ולכן הוטב בעיני משה ע"ש, וצריך ביאור. ולפענ"ד לא הי' להם לשלוח לחפור איזה דרך יעלו ויכנסו, כי אל כל מקום אשר ילך הענן על פיו יסעו ויחנו, אך כאשר שמעו אלדד ומידד מתנבאים משה מת יהושע מכניס, והמה ידעו כי במיתת משה יסתלק הענן, ע"כ נגשו כולם ואמרו נשלחה אנשים ויחפרו, ומשה מרוב ענותנותו וסבלנותו הוטב הדבר בעיניו, אך הי' רע בעיני ה' יתברך, כי לא הי' להם לחלוט נבואה, והי' להם ללבוש שק ואפר ולהתפלל שלא ימות משה, ע"כ אמר הקדוש ברוך הוא אני איני משלח כלל, כי עדיין לא נגמר גז"ד עד אחר מי מריבה, גם אז עדיין [לא] התפלל תקט"ו תפילות, אך אם תרצה שלח, אבל לא לחפור את הארץ, שלא תעשה פועל דמיוני לנבואת אלדד ומידד, אלא ויתורו הארץ כמברר אם טוב אם לא. ואמנם ע"י השליחות פקרו המרגלים ואמרו הוא עצמו מסופק בדבר (ששלח לתור ולא לחפור) ואיך נבטח אנחנו.

33. העמק דבר על במדבר פרק יג פסוק ב

.... ע"כ הסכימו לשלח מרגלים ותהי' הכנסיה בדרך הטבע. עוד יש להוסיף עפ"י מאמר חז"ל דנבואת אלדד ומידד היה משם מת ויהושע מכניס ישראל לארץ. ונהי דנבואה של משה מת לא הוחלט כ"כ. ולא עלה ע"ד משה שלא תועיל תפלתו לשנות הגזירה. אבל הא שהתנבאו דיהושע מכניס לארץ. הוא גזירה לטובה על יהושע. ובזה נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כמש"כ בספר שמות ל"ג י"ב. ומעולם לא ביקש משה ע"ז כי אם שיכנס לא"י ולראות אותה. ולא בתור מכניס. מעתה מצאו מקום זמן מוכשר למבוקשם. דכ"ז שמשה מנהיג הדור והוא העלה הליכות הדור כמש"כ בס' שמות י"ז ג'. אי אפשר לגרע כחו. ולא יגרע מצדיק עינו. ומש"ה במלחמת עמלק שהשעה היתה נותנת שתהיה במלחמת תנופה בדרך הטבע כמבואר במקומו. נסתלק משה רבינו וצוה את יהושע והוא אחז את החרב. מעתה ששמעו דיהושע מכניס לארץ אפשר לבקש כזה שיהא בהליכות הטבע. ונדרש למרגלים. והנה בפ' דברים כתיב שבהיותם בחרב אמר הקב"ה באו ורשו את הארץ. אבל בהיותם בקדש ברנע אמר משה מעצמו עלה רש וגו'. אבל הקב"ה ידע שאינם מוכנים ומוכשרים לכך שיהיה בגלוי שכינה ובלי מרגלים. ואחר שהציעו מבוקשם לפני משה הבין משה גם הוא וייטב בעיניו כי לפי כחם ההכרח להיות כך. כדי שלא יהיו כלים ונענשים בהנהגה גבוה ועליונה כ"כ והקב"ה ג"כ צוה כמשמעו שלח לך אנשים. היינו לפי דרכם שאינם מוכשרים. ויראים המה לעמוד בהר ה' ובמקום קדשו. הנני מצוה לעשות הכנה להליכות הטבע. ועוד יבואר בהמשך הפרשה:

34. קהלת יצחק במדבר פרק יג פסוק טז ר יצחק בן ניסן רייטבורד

רבי יצחק רייטבורד מוילנה - מגדולי תלמידיו של מרן ה"בית הלוי", רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק. וזה הענין נוכל לומר פה, שלכן היה ירא משה רבינו ע"ה מיהושע ולא משארי מרגלים, דאיתא פה בזוהר, שלכן הוציאו המרגלים דבת הארץ, דאמרו אי ייעלון ישראל לארעא, נתעבר אנן מלהוי רישין, וימני משה רישין אחרנין ע"ש, ועוד איתא במדרש רבה פה (פ' ט"ז) שהמרגלים בני אדם גדולים היו, בני אדם צדיקים היו ועל כל אחד ואחד היה נמלך משה בהקדוש ברוך הוא, ואמר לו

ראוים הם, שנאמר וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה', לזאת לא היה ירא משה מפניהם דיוציאו דבת הארץ, אחרי דהיו נוגעים בדבר, שיראו מפני הנשיאות כנ"ל, וצדיקים היו באותו שעה, חשב משה דבודאי יזהרו מעבירה פשוטה כזה, ולא ידברו רעה על ארץ ישראל:
אך מפני יהושע היה ירא, משום דכשהתנבאו אלדד ומידד משה מת ויהושע מכניס, כעס עליהם יהושע מאד ואמר אדוני משה כלאם, כדכתיב בפרשת בהעלותך (ועיין מה שכתבנו שם בשם הרב הנ"ל) לזאת היה ירא משה מפניו, דהוא יקלקל השליחות, והוא יוציא דבה על ארץ ישראל, כדי שלא ירצו ישראל לעלות ולהלחם, ובתוך כך ישאר משה בחיים, לכן התפלל עליו יהושע מעצת מרגלים, ר"ל אולי יעלה חלילה על לב מרגלים להוציא דבה על הארץ, לא תלכד אתה עמהם, משום דהם יתבוננו תיכף, שהשכל יטעם עבור הנשיאות כנ"ל, לזאת יחזרו ולא ידברו, אך אתה תחשוב דמצוה אתה עושה בזה, בשביל שלא אמות, ולא תחזור מלדבר, לזאת ישמרך האל מעצתם:

35. ספר כתב סופר על שמות פרק יז פסוק ט

ויאמר משה אל יהושע וכו'. כ' רמב"ן מכאן נראה שהיה משה מעולם קראו יהושע, ודאמרו ז"ל יהושע מעצת מרגלים היינו שצפה עתה שיהיה צריך לזה לעתיד. ונ"ל לפרש עפמ"ש במק"א [פר' שלח ד"ה ויקרא] כי חשש משה לענותותו של יהושע שהתנבאו משה מת יהושע מכניס והוא לא יחפץ באלה, לכן יהיה בעצת מרגלים לעכב ביאת הארץ. ופרשתי בזה תרגום יונתן [במדבר יג, טז] כד חזי משה ענותותו של יהושע אמר יהושע וכו' ושם בארה. **והנה במדרש [עייין ילקוט ראובני סו"פ תצא] מתוך שהתעצל משה במלחמת עמלק לכן לא זכה לכנוס לארץ, וכן פירש"י בפסוק שים באזני יהושע, וע"י זה היה צריך ממילא סייעתא שלא יתפתה למרגלים כמ"ש, ושפיר חזי משה כאן במלחמת עמלק שהיה צריך לבסוף לקרוא אותו יהושע, עיין כנ"ל:**

36. ספר כתב סופר על במדבר פרק יג פסוק טז

ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע. פירש"י יהושע מעצת מרגלים. וצריך להבין אם ראה משה שישחיתו למה לא בירך את כולם שלא ישחיתו דרכם, וכי בשביל שיהושע תלמידו היה היה מברכו שינצל מחטא ולא כולם, וגם מדוע לא בירך את כולם. וי"ל דהנה אלדד ומידד כבר התנבאו [לעיל יד, כו] משה מת יהושע מכניס, והבין משה כי הנשיאים יקנאו בו מאוד, והם גדולים ממנו ונמנו תחילה, וחשב משה כי עתה יתחכמו לעשות תקלה בשליחותם לעכב ישראל מלכנס או שימאנו שיהושע יהיה מנהיגם, ולכן בירך אותו יהושע מעצת מרגלים, ממה שיעצו עליך למונעך מכבוד וק"ל:
ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע. פירש"י יהושע מעצת מרגלים. ובתרגום יהונתן, כד חמי משה ענותותו של יהושע בן נון ויקרא וכו' יהושע, יהושע. ונ"ל דאיתא בזוהר דיראו המרגלים כשיכנסו לארץ לא יהיו עוד נשיאים לכן הוציאו דבת הארץ רעה. וי"ל להיות שידעו כי יהושע מכניס ותחלה היו הם קודמים ליהושע כמבואר, וכשיתמנה יהושע לראש לא יהיה כבודם שיהיו תחתיו לכן לא רצו שיהושע יכניס, וישארו במדבר ויהיו תחת משה. **וביהושע היה חשש איפכא, מגודל ענותותו יעכב לכנוס לארץ ישראל שלא יהיה הוא המנהיג.** ולכן כד חמי ענותותו אמר יהושע, ובכלב כתיב [לקמן יד, כד] עקב היתה רוח אחרת עמו, שלא היה לו רוח גבוה כמוהם וימלא אחרי ה' למד מדת ענוה מאתו, ויש להאריך וק"ל: